

ارتباط انگیزش تحصیلی با فرسودگی تحصیلی و وضعیت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم

سیدداود محمدی^۱، زهرا مسلمی^۲، مهین قمی^۳

۱. گروه روانپزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی فسا، فارس، ایران.
۲. کارشناسی ارشد علوم تربیتی، گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، مرکزی، ایران.
۳. کارشناسی ارشد علوم تربیتی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

نویسنده مسئول: مهین قمی،

کارشناسی ارشد، گروه علوم
تربیتی، دانشکده علوم تربیتی
و روانشناسی، دانشگاه علامه
طباطبائی، تهران، ایران.

ORCID:
0000-0002-7988-9038

Email :
ghomi_b@yahoo.com

مقدمه: از آنجایی که فرسودگی تحصیلی از مهمترین مباحث قابل پژوهش در دانشگاه‌ها است، شناسایی عوامل تأثیرگذار بر آن بسیار حائز اهمیت است. بنابراین مطالعه حاضر با هدف ارتباط انگیزش تحصیلی با فرسودگی و وضعیت تحصیلی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم انجام شد.

روش‌ها: در این پژوهش توصیفی همبستگی در سال ۱۳۹۶، نمونه‌ای شامل ۲۶۱ دانشجو به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای نسبتی بر حسب جنسیت انتخاب شدند. داده‌ها از طریق پرسشنامه انگیزش تحصیلی Vallerand و همکاران و فرسودگی تحصیلی Berso و همکاران جمع‌آوری شد. پایایی پرسشنامه‌ها به ترتیب از طریق آلفای کرونباخ ۰/۹۱ و ۰/۹۰ به دست آمد.

یافته‌ها: بین نمره کل انگیزش تحصیلی و خرده‌مقیاس (انگیزش درونی و بیرونی) با فرسودگی تحصیلی و تمام ابعاد آن رابطه منفی و معناداری و بین بی‌انگیزگی با فرسودگی تحصیلی و تمام ابعاد آن رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. همچنین بین انگیزش درونی با وضعیت تحصیلی رابطه مثبت و معناداری و بین بی‌انگیزگی با وضعیت تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود داشت. همچنین بین انگیزش و فرسودگی تحصیلی دانشجویان علاقمند و بی‌علاقه به رشته تحصیلی تفاوت معناداری وجود داشت. در نهایت، نتایج نشان داد که تنها فرسودگی تحصیلی به شکل منفی و معناداری پیش‌بینی‌کننده انگیزش تحصیلی هستند.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که بهبود و افزایش انگیزش تحصیلی دانشجویان می‌تواند موجب کنترل فرسودگی تحصیلی آن‌ها گردد، لذا در همین راستا توصیه می‌شود انگیزش تحصیلی را از سنین کم در افراد تقویت کرد. همچنین مدیران آموزشی در برنامه‌ریزی‌های آموزشی، به فرسودگی تحصیلی در دانشجویان و افزایش انگیزش و علاقه آنان به تحصیل توجه نمایند.

کلیدواژه‌ها: انگیزه تحصیلی، فرسودگی تحصیلی، وضعیت تحصیلی، دانشجویان.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۸/۳/۱۱ پذیرش مقاله: ۹۹/۲/۱۴

ارجاع: محمدی سید داود، مسلمی زهرا، قمی مهین. ارتباط انگیزش تحصیلی با فرسودگی تحصیلی و وضعیت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی. ۱۴۰۰؛ ۸(۲): ۱۰-۲۰.

مقدمه

از جمله عواملی که به شکل منفی بر عملکرد تحصیلی اثرگذار بوده است و اخیراً مطالعاتی را در مدارس و دانشگاه‌ها به خود اختصاص داده است، فرسودگی تحصیلی است (۱). فرسودگی تحصیلی در میان دانشجویان به احساس خستگی به دلیل تقاضاها و الزامات تحصیل (خستگی تحصیلی)، داشتن یک حس و نگرش بدبینانه و بدون علاقه به تکالیف درسی فرد (بی‌علاقگی تحصیلی) و احساس عدم شایستگی و بی‌کفایتی تحصیلی به عنوان یک دانشجو (کارآمدی پایین) اشاره دارد (۲). افرادی که فرسودگی تحصیلی دارند، معمولاً علایمی مانند بی‌اشتیاقی نسبت به مطالب درسی، احساس بی‌معنایی در فعالیتهای درسی و احساس ناتوانی در فراگیری مطالب درسی را تجربه می‌کنند (۳). مطالعات پیشین نشان داده‌اند فرسودگی تحصیلی با عملکرد تحصیلی ضعیف، اضطراب امتحان، تعلل-ورزی، ارتباط دارد. همچنین فرسودگی تحصیلی یک مشکل جدی و شایع در بین دانشجویان بوده و به علت رابطه‌ای که با عملکرد و افت تحصیلی، تعهد دانشجویان به دانشگاه، مشارکت در امور علمی و اشتیاق به ادامه‌ی تحصیل دارد، یکی از حوزه‌های مهم پژوهشی نظام آموزشی است (۴-۶). با توجه به پیامدهای ذکر شده ناشی از فرسودگی، امروزه پژوهشگران به دنبال شناخت عوامل تأثیرگذار در ایجاد یا مقابله با این معضل آموزشی هستند (۷). یکی از مهم‌ترین عواملی که به نظر می‌رسد در تعدیل میزان فرسودگی تحصیلی مؤثر باشد، انگیزش تحصیلی است.

از دیدگاه روانشناسان و معلمان، انگیزش یکی از مفاهیم کلیدی است و برای توضیح سطوح مختلف عملکرد به کار می‌رود و یکی از عوامل اصلی بروز رفتار است و می‌توان نیروی محرک فعالیت‌های انسان و عامل جهت دهنده او تعریف کرد (۸). یکی از نظریه‌هایی که در ارتباط با انگیزش تحصیلی توجه بسیاری از متخصصان تعلیم و تربیت و روانشناسان را به خود معطوف کرده است، نظریه خودتعیین‌گری Deci & Ryan

است که برای تبیین رفتار و عملکرد یادگیرندگان، بر منبع انگیزشی تأکید می‌ورزد (۹). براساس این نظریه، افراد نه تنها از نظر میزان انگیزش متفاوت‌اند، بلکه از نظر جهت و نوع انگیزش نیز اختلاف دارند و این تعارض در نوع انگیزش به اهداف اساسی که باعث انجام کار می‌شوند، ارتباط دارد (۱۰). بنابراین در این نظریه تحلیل کامل فرایند انگیزش مستلزم در نظر گرفتن سه سازه مهم یعنی انگیزش درونی، بیرونی، و بی-انگیزشی است (۱۱).

رفتار افرادی که دارای انگیزش درونی هستند، از درون نظم می‌یابد یعنی آن‌ها اجازه نمی‌دهند که دیگران و عوامل بیرونی بر عملکردشان تأثیر گذارند. آن‌ها برای خود اهدافی دارند و برای رسیدن به این اهداف می‌کوشند و اگر احساس کنند که در انجام فعالیت‌هایشان تحت فشار هستند سطح خود تعینی ادراک شده‌شان کاهش می‌یابد و به دنبال آن سطح انگیزش و علاقه درونی آن‌ها هم کاهش می‌یابد (۱۲).

انگیزش بیرونی یعنی تمایل به انجام دادن چیزی نه بخاطر علاقه‌ی ذاتی به آن؛ بلکه به دلیل اینکه انجام دادن آن چیز منجر به برآورده شدن یک هدف خاصی می‌شود (۱۳). همچنین بی‌انگیزشی نیز اشاره به افرادی دارد که هیچ‌گونه انگیزه‌ای یعنی نه خشنودی و ارزشمندی درونی یا مشوق‌های بیرونی برای فعالیت‌های خود دریافت نمی‌کنند و در نتیجه از انجام آن‌ها اجتناب می‌کنند (۱۱).

بی‌انگیزگی در دانشجویان پزشکی به خاطر ماهیت مخربش یک تهدید جدی برای آموزش پزشکی بشمار می‌رود. لذا تمام تدابیر پیشگیری‌کننده یا تخفیف‌دهنده آن می‌تواند مهم باشد. همچنین یافته‌های پژوهشی نشان می‌دهد که شیوع فرسودگی تحصیلی در مراکز آموزشگاهی رو به افزایش است (۱۴). بنابراین شناخت عوامل ایجادکننده و تأثیرگذار بر فرسودگی تحصیلی به منظور پیشگیری و مقابله با پیامدهای آن امری ضروری قلمداد می‌شود. همچنین طی بررسی‌های به عمل آمده در منابع در دسترس، تحقیقات اندکی یافت شد که ارتباط

انگیزش و فرسودگی تحصیلی را در دانشجویان پزشکی، پرستاری و پیراپزشکی مورد بررسی قرار داده‌اند. اما تاکنون پژوهشی، رابطه انگیزش تحصیلی با فرسودگی تحصیلی را در کل دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بررسی نکرده است. این مطالعه با هدف ارتباط انگیزش تحصیلی با فرسودگی و وضعیت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم انجام شد.

مواد و روش‌ها

این مطالعه مقطعی از نوع توصیفی همبستگی بود که در سال ۱۳۹۶ در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم انجام گرفت. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشکده‌های پزشکی، بهداشت، پرستاری و مامایی، پیراپزشکی، دندانپزشکی و طب سنتی (در کل ۲۰۴۹ نفر) بود. روش نمونه‌گیری در این پژوهش «نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای» بود. حجم نمونه با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه از طریق فرمول همبستگی تعیین شد. حداقل تعداد نمونه لازم با استفاده از رابطه زیر ۲۳۷ نفر بود:

$$n \geq \left[\frac{(z_{1-\alpha/2} + z_{1-\beta})^2}{0.5 \times \ln[(1+r)/(1-r)]} \right] + 3$$

$$237 + 10 = 247$$

که در آن:

$$r = 0.181$$

$$\alpha = 0.05 \rightarrow Z_{\alpha/2} = 1.96$$

$$\beta = 0.20 \rightarrow Z_{\beta} = 0.85$$

بنابراین تعداد نمونه مناسب ۲۴۷ نفر بود. دانشجویان ترم اول به دلیل عدم داشتن معدل کل (برای تعیین میزان وضعیت تحصیلی) وارد این پژوهش نشدند. همچنین معیار خروج از طرح عدم تمایل به ادامه همکاری و عدم تکمیل پرسشنامه بود. داده‌های این پژوهش از طریق دو پرسشنامه مجزا جمع‌آوری شد.

پرسشنامه انگیزش تحصیلی توسط Vallerand و همکاران به نقل از کیافر طراحی و رواسازی شده است (۱۵). این پرسشنامه سه بعد اصلی انگیزش درونی، بیرونی و بی‌انگیزشی را مورد بررسی قرار می‌دهد. این ابزار دارای ۲۸ پرسش هفت گزینه‌ای است. حداقل نمره برای هر آیت ۱ و حداکثر نمره ۷ است. بنابراین کسب نمره ۶۹-۲۸ به منزله بی‌انگیزگی، نمرات از ۱۱۲-۷۰ به منزله انگیزه کم، نمرات ۱۵۳-۱۱۳ انگیزه متوسط و نمرات ۱۹۶-۱۵۴ به عنوان انگیزه بالا در نظر گرفته شد. در پژوهش حاضر پایایی آزمون به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ محاسبه گردید.

مقیاس مورد استفاده دیگر، پرسشنامه فرسودگی تحصیلی بود. این پرسشنامه توسط برسو و همکاران به نقل از مرزوقی طراحی شده است (۱۶). این ابزار دارای ۱۵ گویه در سه حیطه فرسودگی تحصیلی از جمله خستگی (۵ گویه)، بی‌علاقگی (۴ گویه) و ناکارآمدی (۶ گویه) در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (کاملاً موافقم نمره ۵ و کاملاً مخالفم نمره ۱) قرار دارد. دامنه نمرات فرسودگی تحصیلی دانشجویان از ۱۵ تا ۷۵ است، هرچه نمره افراد پایین‌تر باشد و به سمت ۱۵ سوق کند یعنی این افراد فرسودگی تحصیلی کمتری دارند و هرچه نمره افراد بالاتر باشد و به سمت ۷۵ سوق کند یعنی افراد فرسودگی تحصیلی بیشتری دارند. در پژوهش حاضر پایایی آزمون به روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ محاسبه گردید.

داده‌ها از طریق نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۱ و با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، آزمون تی مستقل و رگرسیون خطی چندگانه به شیوه گام به گام تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

از ۲۴۱ پرسشنامه توزیع شده، ۲۵۹ پرسشنامه تجزیه و تحلیل شد. از این تعداد ۱۵۷ نفر (۶۰/۶ درصد) دانشجوی دختر و ۱۰۲ نفر (۳۹/۴ درصد) دانشجوی پسر بودند. همچنین ۱۹۷ نفر (۷۹ درصد) از نمونه‌ها در رده سنی ۱۸-۲۲ سال بودند. میانگین سنی دانشجویان 21.98 ± 4.26 بود. همچنین

۲۰۶ نفر (۷۹/۵ درصد) مجرد و ۵۳ نفر متأهل (۲۰/۵ درصد) بودند. همچنین ۱۵۰ نفر (۵۸/۴ درصد) بومی و مابقی غیر بومی بودند.

از نظر توزیع فراوانی نمونه‌ها در دانشکده‌ها ۶۹ نفر (۲۶/۶ درصد) در پزشکی، ۴۲ نفر (۱۶/۲ درصد) در بهداشت، ۴۷ نفر (۱۸/۱ درصد) پرستاری و مامایی، ۶۸ نفر (۲۶/۳ درصد) پیراپزشکی، ۳۱ نفر (۱۲ درصد) دندانپزشکی، ۲ نفر (۰/۸ درصد) طب سنتی بودند.

در این پژوهش میانگین معدل دانشجویان $(16/70 \pm 1/21)$ و نمره انگیزش تحصیلی $(137/56 \pm 26/12)$ بود. همچنین میانگین نمره فرسودگی تحصیلی $(39/74 \pm 10/92)$ به دست آمد.

به منظور بررسی رابطه بین متغیرهای انگیزش تحصیلی و خرده‌مقیاس‌های آن با فرسودگی تحصیلی و ابعاد آن و وضعیت

تحصیلی از روش همبستگی پیرسون استفاده شد. براساس نتایج ارائه شده در جدول ۱ بین میانگین نمره کل انگیزش تحصیلی و خرده‌مقیاس‌های انگیزش درونی و بیرونی با فرسودگی تحصیلی و تمامی ابعاد آن یک رابطه منفی و معنادار وجود داشت. یعنی با افزایش انگیزش درونی و بیرونی دانشجویان، فرسودگی تحصیلی آن‌ها نیز کاهش می‌یابد. همچنین بین میانگین نمره خرده‌مقیاس بی‌انگیزگی با فرسودگی تحصیلی و تمامی خرده‌مقیاس‌های آن یک رابطه مثبت و معنادار وجود داشت. همچنین بین انگیزش درونی با وضعیت تحصیلی یک رابطه مثبت و بین بی‌انگیزگی با وضعیت تحصیلی یک رابطه منفی و معناداری وجود داشت. اما بین میانگین نمره کل انگیزش تحصیلی و خرده‌مقیاس انگیزش بیرونی با وضعیت تحصیلی رابطه معناداری مشاهده نشد.

جدول ۱- ضرایب همبستگی بین نمره آزمودنی‌ها در متغیرهای انگیزش تحصیلی و ابعاد آن با فرسودگی تحصیلی و وضعیت تحصیلی

وضعیت تحصیلی	فرسودگی تحصیلی				
	متغیرها	نمره کل	خستگی تحصیلی	بی‌علاقگی تحصیلی	ناکارآمدی تحصیلی
انگیزش تحصیلی (نمره کل)	$r = -0/240^{**}$ $p = 0/001$	$r = -0/219^{**}$ $p = 0/001$	$r = -0/278^{**}$ $p = 0/001$	$r = -0/226^{**}$ $p = 0/001$	$r = 0/102$ $p = 0/127$
خرده‌مقیاس انگیزش درونی	$r = -0/440^{**}$ $p = 0/001$	$r = -0/394^{**}$ $p = 0/001$	$r = -0/448^{**}$ $p = 0/001$	$r = -0/416^{**}$ $p = 0/001$	$r = 0/151^*$ $p = 0/025$
خرده‌مقیاس انگیزش بیرونی	$r = -0/173^{**}$ $p = 0/009$	$r = -0/138^*$ $p = 0/034$	$r = -0/185^{**}$ $p = 0/004$	$r = -0/179^{**}$ $p = 0/005$	$r = 0/086$ $p = 0/200$
خرده‌مقیاس بی‌انگیزگی	$r = 0/463^{**}$ $p = 0/001$	$r = 0/394^{**}$ $p = 0/001$	$r = 0/352^{**}$ $p = 0/001$	$r = 0/459^{**}$ $p = 0/001$	$r = -0/168^*$ $p = 0/012$

نتایج به دست آمده از مقایسه میانگین‌ها با استفاده از آزمون تی مستقل و تحلیل واریانس یکطرفه نشان داد که بین میانگین نمره وضعیت تحصیلی دانشجویان دختر با پسر تفاوت معناداری در سطح $0/001$ وجود داشت. بدین ترتیب که دانشجویان دختر نسبت به پسر از وضعیت تحصیلی بالاتری برخوردار بودند. در حالی که تفاوت میانگین نمره کل فرسودگی و انگیزش تحصیلی دانشجویان دختر با پسر از لحاظ آماری معنادار نبود. اما در خرده‌مقیاس بی‌انگیزگی متغیر انگیزش تحصیلی بین میانگین نمره دانشجویان پسر -

$(11/82 \pm 6/73)$ نسبت به دانشجویان دختر $(9/88 \pm 6/25)$ تفاوت معناداری وجود داشت $(P\text{-Value} = 0/021, df = 249)$. به این ترتیب که دانشجویان پسر نسبت به تحصیلات خود در دانشگاه از دانشجویان دختر بی‌انگیزه‌تر بودند. همچنین بین میانگین نمره وضعیت تحصیلی دانشجویان مجرد با متأهل تفاوت معناداری وجود داشت. به عبارتی دانشجویان مجرد وضعیت تحصیلی بالاتری نسبت به دانشجویان متأهل داشتند. به علاوه بین میانگین نمره انگیزش و فرسودگی تحصیلی دانشجویان علاقمند و بی‌علاقه به رشته

تحصیلی تفاوت معناداری وجود داشت. بدین ترتیب که بیشتر و فرسودگی کمتری نسبت به دانشجویان بی‌علاقه به دانشجویانی که به رشته تحصیلی خود علاقمندند، انگیزش رشته تحصیلی دارند (جدول ۲).

جدول ۲- مقایسه متغیرهای دموگرافیک در وضعیت تحصیلی، انگیزش تحصیلی و فرسودگی تحصیلی

متغیرها		وضعیت تحصیلی		انگیزش تحصیلی		فرسودگی تحصیلی	
		میانگین و انحراف معیار	آزمون آماری (P-Value)	میانگین و انحراف معیار	آزمون آماری (P-Value)	میانگین و انحراف معیار	آزمون آماری (P-Value)
جنس	دختر	۱۶/۹۲±۱/۱۲	t=۳/۳۹۰	۱۳۸/۶۷±۲۷/۰۰	t=۰/۸۱۲	۴۰/۰۹±۱۱/۰۱	t=۰/۶۰۶
	پسر	۱۶/۳۸±۱/۲۶	**P=۰/۰۰۱	۱۳۵/۸۷±۲۴/۷۴	P=۰/۴۱۸	۳۹/۲۲±۱۰/۸۱	P=۰/۵۴۵
وضعیت تأهل	مجرد	۱۶/۸۱±۱/۲۱	t=۲/۶۳۳	۱۳۸/۶۵±۲۵/۵۷	t=۱/۲۶۳	۳۹/۶۳±۱۱/۰۳	t=-۰/۳۲۵
	متاهل	۱۶/۳۰±۱/۱۰	**P=۰/۰۰۹	۱۳۳/۴۲±۲۷/۹۹	P=۰/۲۰۸	۴۰/۲۱±۱۰/۵۳	P=۰/۷۴۵
وضعیت سکونت	بومی	۱۶/۷۶±۱/۱۲	t=۰/۷۹۰	۱۳۵/۶۷±۲۵/۹۹	t=-۱/۳۶۴	۳۹/۲۶±۱۰/۹۷	t=-۰/۷۳۰
	غیر بومی	۱۶/۶۳±۱/۳۱	P=۰/۴۳۰	۱۴۰/۳۳±۲۶/۲۷	P=۰/۱۷۴	۴۰/۲۲±۱۰/۹۶	P=۰/۴۶۶
دانشکده	پزشکی	۱۶/۹۴±۱/۴۶		۱۳۶/۳۹±۲۳/۴۱		۳۸/۲۹±۱۰/۴۲	
	بهداشت	۱۶/۶۳±۰/۹۲		۱۴۲/۲۰±۲۶/۳۱		۴۱/۳۱±۱۱/۳۵	
	پرستاری و مامایی	۱۶/۲۵±۱/۲۹	F=۲/۱۵۰	۱۳۶/۹۵±۲۹/۰۶	F=۰/۷۸۲	۳۸/۷۰±۱۰/۴۰	F=۱/۳۵۹
	پیراپزشکی	۱۶/۸۷±۰/۹۹	P=۰/۰۶۱	۱۳۴/۵۴±۲۸/۱۱	P=۰/۵۶۴	۴۰/۹۵±۱۱/۵۲	P=۰/۲۴۱
	دندانپزشکی	۱۶/۷۴±۱/۱۱		۱۴۲/۷۰±۲۳/۰۵		۴۰/۷۹±۱۰/۵۳	
	طب سنتی	۱۶/۰۰±۰/۰۰		۱۲۳/۰۰±۱۲/۷۲		۲۵/۵۰±۷/۷۷	
علاقه به رشته تحصیلی	علاقه‌مند به رشته	۱۶/۷۴±۱/۲۶	t=۱/۱۴۵	۱۳۹/۲۵±۲۵/۱۰	t=۲/۰۰۶	۳۸/۶۷±۱۰/۶۵	t=-۲/۹۶۸
	بی‌علاقه به رشته	۱۶/۴۹±۰/۸۷	P=۰/۲۵۴	۱۲۹/۹۲±۳۰/۵۲	**P=۰/۰۴۶	۴۴/۲۵±۱۱/۰۸	**P=۰/۰۰۳

جهت بررسی نقش متغیرهای پیش‌بین فرسودگی و وضعیت تحصیلی با متغیر ملاک انگیزش تحصیلی از آزمون تحلیل رگرسیون خطی چندگانه به‌شیوه گام به گام استفاده شد. جهت تعیین سهم دو متغیر فرسودگی و وضعیت تحصیلی در تبیین انگیزش تحصیلی هر دو متغیر وارد معادله رگرسیون شدند. همانطور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود وضعیت تحصیلی به‌علت عدم تبیین واریانس انگیزش تحصیلی از

معادله حذف شده است. نتایج نشان داد که فرسودگی تحصیلی - ۵/۲ درصد از واریانس انگیزش تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند. بنابراین فرسودگی تحصیلی با ضریب بتای (-۰/۲۲۷) در سطح آلفای ۰/۰۱ بیشترین سهم را در تبیین انگیزش تحصیلی دارد. به‌عبارتی تنها فرسودگی تحصیلی پیش‌بینی‌کننده مناسبی برای انگیزش تحصیلی بود. لذا می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش فرسودگی، انگیزش تحصیلی دانشجویان کاهش می‌یابد.

جدول ۳- تحلیل رگرسیون چندگانه جهت تبیین واریانس انگیزش تحصیلی توسط متغیرهای فرسودگی تحصیلی و وضعیت تحصیلی

متغیرهای پیشین	متغیر ملاک	R	R ²	F	F سطح معنی‌داری	Beta	Beta سطح معنی‌داری
فرسودگی تحصیلی	انگیزش تحصیلی	۰/۲۲۷	۰/۰۵۲	۱۰/۷۱۸	۰/۰۰۱	-۰/۲۲۷	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با هدف تعیین ارتباط انگیزش تحصیلی با فرسودگی و وضعیت تحصیلی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم انجام گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که میانگین نمره انگیزش تحصیلی دانشجویان در حد متوسط

بود. نتیجه اخذ شده با نتایج پژوهش زرگر و همکاران هم‌خوان بود (۲). همچنین نتایج مرتبط با فرسودگی تحصیلی نیز نشان داد که نمره فرسودگی تحصیلی ۳۷/۴ درصد از دانشجویان بالاتر از میانگین قرار داشت. مطالعاتی که در زمینه فرسودگی انجام شده است، شیوع فرسودگی را ۱۰/۳ تا ۷۶/۸

درصد گزارش کردند که همسو با نتایج به دست آمده در مطالعه حاضر بود (۱۷). این میزان تفاوت در گزارش شیوع فرسودگی در مطالعات مختلف می تواند ناشی از به کارگیری فرم های مختلف ابزارهای سنجش فرسودگی تحصیلی با دو خرده مقیاس خستگی عاطفی، شک و بدبینی یا استفاده از پرسشنامه فرم عمومی فرسودگی باشد.

یافته های پژوهش نشان داد که بین نمره کل مقیاس انگیزش تحصیلی و خرده مقیاس های انگیزش درونی و بیرونی با فرسودگی تحصیلی و خرده مقیاس های آن رابطه منفی و معنادار و بین نمره خرده مقیاس بی انگیزگی با فرسودگی تحصیلی و خرده مقیاس های آن رابطه مثبت و معناداری وجود داشت. به طوری که دانشجویان با انگیزه درونی و بیرونی بالا، در معرض فرسودگی کمتری قرار داشتند و دانشجویانی که بی انگیزه تر بودند، فرسودگی تحصیلی بیشتری نیز داشتند. این یافته پژوهشی با نتایج پژوهش Tukaev و همکاران هم راستا می باشد (۱۸).

در تبیین این یافته پژوهشی می توان بیان کرد که دانشجویان با انگیزه، نشاط و انرژی بیشتری را برای فراگیری داشته و از انعطاف پذیری بالاتری برخوردارند، همچنین تلاش زیادی در جهت یادگیری از خود نشان می دهند. این افراد برای مواجهه با چالش های پیش رو آماده اند و در نهایت، کمتر دچار استرس و فرسودگی خواهند شد (۱۹).

تبیین دیگر اینکه یادگیرندگانی که انگیزه بالایی دارند، یادگیری هایشان هدفمند، معنادار و با ثبات است. اینگونه افراد در زندگی خود مسئولیت پذیر بوده و از فرایند خود انضباطی در یادگیری خویش سود می برند. همچنین افراد با انگیزه، اشتیاق فراوانی به یادگیری دارند و در بحث های کلاسی فعالانه شرکت می کنند و به تبع آن با فرسودگی تحصیلی کمتری مواجه می شوند.

یافته های پژوهش نشان داد که بین انگیزش درونی با وضعیت تحصیلی دانشجویان رابطه مثبت و معناداری وجود

داشت. نتیجه اخذ شده با نتایج حسن زاده و مهدی نژادگرچی (۲۰) هم خوان بود. در تبیین این یافته می توان گفت که افراد با انگیزه درونی، خودشان تعیین کننده رفتارها هستند و به خاطر کفایتی که در خود احساس می کنند، باور دارند که می توانند با رفتارشان بر محیط خود تأثیر بگذارند. همچنین این گروه از یادگیرندگان با انگیزه درون گرا، تصورشان این است که موفقیت و عدم موفقیت در تحصیل به خاطر نحوه رفتار صحیح یا غلط خودشان است. همچنین فراگیرانی که دارای انگیزش درونی هستند به دلیل علاقه ای که به موضوع درسی دارند و به دلیل لذتی که از انجام فعالیتهای درسی کسب می کنند خود را در فعالیتهای یادگیری درگیر کرده و برای یادگیری بیشتر تلاش می کنند و این ویژگی می تواند به عملکرد تحصیلی بهتری منجر شود.

همچنین یافته ها نشان دادند که بین خرده مقیاس بی انگیزگی با وضعیت تحصیلی دانشجویان رابطه منفی و معناداری وجود داشت. این یافته پژوهشی هم راستا با نتایج حسن زاده و مهدی نژادگرچی بود (۲۰). در تبیین این یافته پژوهشی می توان بیان داشت اگر یادگیرنده دارای انگیزه تحصیلی بالایی باشد، توجه خوبی به درس خواهد داشت، تکالیف درسی را جدی می گیرد و علاوه بر آن سعی می کند اطلاعاتی بیش از آنچه در کلاس درس به او می آموزند، یاد بگیرد (۲۱). در مقابل دانشجویان بی انگیزه برای یادگیری، در تلاشهای یادگیری خود نظام یافته عمل نمی کنند. آن ها ممکن است طی تدریس کلاسی بی توجه باشند، فاقد سازمان بوده و مطالب درسی را مرور و تکرار نکنند (۱۰).

باتوجه به نکات فوق می توان اینگونه استنباط کرد که افراد بی انگیزه، افرادی هستند که هدف مشخصی در زندگی ندارد، از فرصتهای خود به شکل بهینه بهره نمی برند. همچنین این افراد از انجام فعالیتهای اجتناب می کنند یا اینکه فعالیتهای خود را به تعویق می اندازند، که در نتیجه همین تمایل همیشگی افراد برای به تعویق انداختن فعالیتهای تقریباً همیشه با اضطراب توأم است

و به عنوان مسئله‌ای آسیب زا در فرایند تحصیل مانع پیشرفت تحصیلی شده و بر کیفیت زندگی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد.

براساس نتایج به دست آمده، میانگین نمره انگیزش درونی و بیرونی در دختران نسبت به پسران بیش‌تر بود اما این تفاوت از لحاظ آماری معنادار نبود. اما میانگین نمره بی‌انگیزگی در دانشجویان پسر نسبت به دانشجویان دختر برتری داشته که این برتری فقط در بی‌انگیزگی معنادار بود. این یافته با نتایج مطالعه جوادی و فاریابی هم‌خوان بود (۱۰). این تفاوت شاید به این دلیل باشد که دختران در انجام تکالیف پشتکار بیش‌تری دارند و در پیشرفت درسی خود حساس‌تر هستند. البته در این میان، عوامل دیگری چون متغیرهای شخصیتی، خانوادگی، دانشگاهی و اجتماعی نیز دخیل هستند که باید در نظر گرفته شوند.

یافته‌ها نشان داد که بین دانشجویان دختر و پسر از نظر میزان فرسودگی تحصیلی، تفاوت معناداری وجود نداشت. نتیجه اخذ شده با نتایج پژوهش Backović و همکاران هم‌خوان بود (۲۲). دلیل احتمالی عدم ارتباط بین فرسودگی تحصیلی و جنسیت می‌تواند در عوامل موقعیتی مؤثر بر فرسودگی باشد، زیرا همانگونه که برخی محققان معتقدند، عوامل موقعیتی مانند جو دانشگاه و عوامل استرس‌زای تحصیلی مانند فقدان زمان کافی برای انجام فعالیت‌ها و انتظارات سطح بالا و دیگر عوامل، می‌توانند در ایجاد فرسودگی مؤثر باشند؛ چرا که این عوامل برای همه دانشجویان فارغ از جنسیت آن‌ها، در محیط دانشگاه یکسان است و همه آن‌ها به نحو یکسان این عوامل را تجربه می‌کنند که می‌تواند در کاهش و یا افزایش فرسودگی تحصیلی آن‌ها مؤثر باشد (۱۳).

همچنین یافته‌ها نشان داد که بین میانگین نمره انگیزش تحصیلی دانشجویان علاقمند و بی‌علاقه به رشته تحصیلی تفاوت معناداری وجود داشت. در تبیین این یافته پژوهشی می‌توان گفت که دانشجویانی که رشته تحصیلی خود را براساس علاقه انتخاب کرده باشند یا ذهنیت مثبتی از آن داشته باشند، کنج‌کاو هستند، در فعالیتهای یادگیری فعالانه مشارکت

می‌کند و دارای انگیزه بالاتری می‌باشند (۲۳). لذا پیشنهاد می‌شود، اساتید با علاقه و دلسوزی تدریس نمایند و به شخصیت دانشجویان احترام بگذارند تا نگرش مثبتی نسبت به درس، کلاس و دانشگاه در دانشجویان ایجاد نمایند.

همچنین یافته‌ها نشان داد بین میانگین نمره فرسودگی تحصیلی دانشجویان علاقمند و بی‌علاقه به رشته تحصیلی تفاوت معناداری وجود داشت. این یافته پژوهشی با نتایج شریفی شاد و همکاران هم‌خوان بود (۱۷). در تبیین این یافته پژوهشی می‌توان گفت که دانشجویانی که نسبت به درس بی‌علاقه و بی‌انگیزه باشند، احتمالاً به اندازه کافی تلاش نکرده و این عدم تلاش منجر به فرسودگی تحصیلی خواهد شد (۱۸). بنابراین تلاش در جهت تقویت این متغیر می‌تواند در کاهش فرسودگی تحصیلی دانشجویان مؤثر باشد. بدین منظور به مدیران و اساتید دانشگاه‌های علوم پزشکی توصیه می‌گردد با اتخاذ روش‌های مناسب فواید علاقه به رشته تحصیلی را برای دانشجویان تبیین نمایند.

یافته دیگر پژوهش نیز نشان داد که بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ وضعیت تحصیلی تفاوت معناداری وجود داشت که این تفاوت به نفع دانشجویان دختر بود که این امر نیز با پژوهش کیوان‌آرا و همکاران هماهنگ بود (۲۴). به نظر می‌رسد حس رقابت جویی و مقایسه و کمال در بین دانشجویان دختر بیش از دانشجویان پسر است.

در نهایت، نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نشان داد که فرسودگی تحصیلی به شکل مثبت و معناداری پیش‌بینی کننده انگیزش تحصیلی می‌باشد. در تبیین این یافته پژوهشی می‌توان بیان کرد که فراگیران با انگیزه تحصیلی قوی‌تر، فعالیتهای آموزشی بیشتری را می‌پذیرند، تکالیف درسی بیشتری را انجام می‌دهند و در نتیجه موفقیت بیشتری را کسب می‌کنند (۲). در مقابل فرسودگی تحصیلی می‌تواند منجر به عدم مشارکت و کاهش انرژی لازم برای انجام فعالیت‌های تحصیلی شود به گونه‌ای که دانشجویان دچار فرسودگی تحصیلی، انگیزه‌ای برای

شرکت در فعالیتهای کلاسی ندارند و ویژگیهای رفتاری مانند غایب شدن، تأخیر در حضور در کلاس و ترک زود هنگام کلاس را از خود نشان می‌دهند. بعلاوه این دانشجویان در کلاس به مطالب درسی گوش نداده و در فعالیتهای گروهی شرکت نمی‌کنند (۱۷).

از محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که روش تحقیق از نوع همبستگی بود. به همین جهت نمی‌توان استنباط علی از نتایج آن نمود. نمونه مورد بررسی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم بودند. همچنین گردآوری داده‌ها به صورت خود گزارشی بود. لذا در تعمیم نتایج به جمعیت‌های دیگر بایستی جانب احتیاط را رعایت کرد. بنابراین انجام مطالعات گسترده‌تر با استفاده از نمونه‌های معرف دانشگاهها و رشته‌های مختلف توصیه می‌شود.

دانشجویان رشته‌های علوم پزشکی مهم‌ترین سرمایه ملی محسوب می‌شوند. لذا به مسئولان دانشگاه توصیه می‌شود به مؤلفه‌های انگیزش توجه بیشتری مبذول دارند و موضوع فرسودگی دانشجویان را به‌طور جدی مورد توجه قرار دهند و برنامه‌ریزی‌های مناسبی را در قالب برنامه‌های بلندمدت برای کاهش آن تدارک ببینند و در فرآیند آموزش دانشجویان، با توجه به حجم بالای محتوای آموزش پزشکی، برنامه‌ها را به طریقی تدارک ببینند که دانشجویان درگیر فرسودگی نشوند. همچنین یک برنامه کوتاه مدت در قالب کارگاه‌های آموزشی به منظور افزایش انگیزش دانشجویان در جهت کاهش فرسودگی دانشجویان برگزار گردد. همچنین پیشنهاد می‌گردد دانشجویان بی‌انگیزه شناسایی شده و کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی لازم جهت افزایش انگیزه تحصیلی این دانشجویان برگزار گردد.

علاوه بر موارد بالا، به منظور افزایش انگیزش تحصیلی، تقویت انجمنهای علمی و برگزاری نشست‌های مختلف و درگیرکردن دانشجویان در این برنامه‌ها و تحقیقات دانشگاهی به منظور افزایش احساس کارآمدی و انگیزش دانشجویان،

واگذاری مسئولیتهای مختلف به دانشجویان، آشنا نمودن دانشجویان با فرصتهای شغلی مرتبط با رشته تحصیلی، پویاکردن و با نشاط سازی جو گروه‌های آموزشی و دوری از فضای نخوت و دلمردگی در گروه‌ها از طریق اجرای برنامه‌های علمی و آموزشی و تفریحی مختلف پیشنهاد می‌گردد.

تشکر و قدردانی

بدینوسیله مراتب سپاسگزاری خود را از مسؤولین واحد پژوهش و آموزش دانشگاه علوم پزشکی قم اعلام می‌کنیم که رهگشای انجام این پژوهش بودند. همچنین از دانشجویان عزیز و معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی فسا تقدیر و تشکر را داریم.

تأییدیه اخلاقی

این مطالعه نتیجه طرح تحقیقاتی مصوب معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی قم با کد ۹۶۸۶۳ و با کد اخلاق IR.MUQ.REC.1396.99 می‌باشد.

تضاد منافع

هیچ گونه تعارض منافی در پژوهش حاضر وجود ندارد.

سهم نویسندگان

سید داوود محمدی (نویسنده اول) مفهوم‌سازی، بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌ها و نهایی‌سازی مقاله ۳۵ درصد؛ زهرا مسلمی (نویسنده دوم) مفهوم‌سازی و تحقیق و بررسی ۳۰ درصد؛ مهین قمی (نویسنده سوم و مسئول) مفهوم‌سازی، تحقیق و بررسی و ویراستاری و نهایی‌سازی مقاله ۳۵ درصد.

حمایت مالی

این پژوهش با حمایت مالی دانشگاه علوم پزشکی قم انجام شده است.

References

1. Azizzadeh Forouzi M, Shahmohammadipour P, Heidarzadeh A, Dehghan L, Taheri Z. The relationship between the quality of learning experience and academic burnout and achievement among students of Kerman University of Medical Sciences. *Iran J Med Educ*. 2016; 16:84-93. [Persian]
2. Zaregar M, Ebrahimipour H, Shaabani Y, Hooshmand E. The relationship between motivation and academic burnout among students of health school, Mashhad University of Medical Sciences. *DSME*. 2017; 4(1):40-50. [Persian]
3. Aliabadi K, Fallahi M, Komasi M. The relationship between excessive use of mobile phone and the academic burnout and experience of distress of students. *ESMS*. 2018; 11(4):9-16. [Persian] DOI: 10.29252/edcbmj.11.04.02
4. Kljajic K, Gaudreau P, Franche V. An investigation of the 2×2 model of perfectionism with burnout, engagement, self-regulation, and academic achievement. *Learn Individ Differ*. 2017; 57:103-13. DOI: 10.1016/j.lindif.2017.06.004
5. Chae M-S. The mediating effects of test anxiety on the relationship between socially-prescribed perfectionism and academic burnout of female college students in a dental hygiene department. *J Korean Academy of Oral Health*. 2015; 39(4):295-302. DOI: 10.11149/jkaoh.2015.39.4.295
6. Dasht Bozorgi Z. The relationship between Persecution and perfectionism with Academic achievement and burnout in medical students. *Educ Strategy Med Sci*. 2016; 9(1):34-41. [Persian]
7. Shahbaziyan Khonig A, Hasani O, Abdollahzede Gamshi V. Discrimination of students with high and low academic burnout on the basis of test anxiety, alexithymia and academic achievement. *J Educ Strategy Med Sci*. 2018; 11(2):57-65. [Persian]
8. Samavi SA, Ebrahimi K, Javdan M. Relationship between academic engagements, self-efficacy and academic motivation with academic achievement among high school students in Bandar Abbas. *J PSYCHOLOGY*. 2016; 4(7):71-92. [Persian] DOI: 10.22084/j.psychogy.2017.1654
9. Kusurkar RA, Ten Cate TJ, Vos CMP, Westers P, Croiset G. How motivation affects academic performance: A structural equation modeling analysis. *Adv Health Sci Educ*. 2013; 18:57-69. DOI: 10.1007/s10459-012-9354-3
10. Javadi A, Faryabi R. Relationship between motivation and academic performance in students at Birjand University of Medical Sciences. *Educ Strategy Med Sci*. 2016; 9(2):142-9. [Persian]
11. Heideri A, Asgari P, Saedi S, Mashak R. The relationship between academic motivations, achievement motivation and educational environment for female students of SAMA. *Woman Cult*. 2015; 6(24):95-107. [Persian]
12. Eurico ST, da Silva JM, do Valle PO. A model of graduates' satisfaction and loyalty in tourism higher education: The role of employability. *J Hosp Leis Sport Tour Educ*. 2015; 16(1):30-42. DOI: 10.1016/j.jhlste.2014.07.002
13. Naseh L, Mardanian Dehkordi L, Naseh H. Investigation of educational motivation and its related factors in students of Shahrekord University of Medical Sciences. *JMED*. 2017; 12(1,2): 27-39. [Persian]
14. Balkis M. The relationship between academic procrastination and students' burnout. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013; 28(1): 68-78.
15. Kiafar MS, Kareshki H, Hashemi F. The role of hope components and optimism on academic motivation of graduate students of Ferdowsi University and Mashhad University of Medical Sciences. *Iran J Med Edu*. 2014; 14(6):517-26. [Persian]
16. Marzooghi R, Heidari E, Heidari M. A study of the relationship between qualities of learning experience and development of students' futures research ability. *Strides Dev Med Educ*. 2014; 11(2):131-8. [Persian]
17. Sharifshad F, Arsang Jang SH, Kheyrollahi KH. Prevalence of academic burnout and its related factors among medical student in Qom. *Qom Univ Med Sci J*. 2017; 11(2):77-86. [Persian]
18. Tukaev SV, Vasheka TV, Dolgova OM. The relationships between emotional burnout and motivational, semantic and communicative features

- of psychology students. *Procedia-Social Behav Sci.* 2013;82(7):553-6. DOI:10.1016/j.sbspro.2013.06.308
19. Balkis M. Academic procrastination, academic life satisfaction and academic achievement: the mediation role of rational beliefs about studying. *J Behav Cogn Psychother.* 2013; 13(1):57-74. DOI: 10.1016/j.sbspro.2013.06.308
 20. Hassanzadeh R, Mahdinejad Gorji G. The relationships between motivational orientations (intrinsic motivation, extrinsic motivation & motivation) and students' academic achievement in the English language. *J Sch Psychol.* 2014; 3(3):38-60. [Persian] DOI: jsp-3-3-3
 21. Izadi S, Jouybari L, Behnampoor N, Taghavi A, Baihy F. Academic motivation and associated factors of the Golestan University of Medical Sciences. *DSME.* 2014; 1(2):44-50. [Persian]
 22. Backović DV, Ilić Živojinović J, Maksimović J, Maksimović M. Gender differences in academic stress and burnout among medical students in final years of education. *Psychiatr Danub.* 2012; 24(2):175-81.
 23. Amiri E, Ejtehad M. The study of the relationship of the internal factors (attention, meaningfulness of academic subjects, academic self-efficacy) with academic motivation in order to present a foresight model. *JEDUS.* 2015; 22(1):117-40. [Persian] DOI: 10.22055/edu.2015.13832
 24. Keyvanara M, Hosseini M, Naderi B. Investigation of the relationship between academic performance of students at Isfahan University of Medical Sciences with demographic, academic and statistics education factors. *DSME.* 2018;5(2):13-21.[Per]

The relationship between, academic motivation with academic burnout and academic status in students in Qom University of Medical Sciences

Seyed Davood Mohammadi¹, Zahra Moslemi², Mahin Ghomi³

¹. Department of Psychiatry, School of Medicine, Fasa University of Medical Sciences, Fasa, Iran.

². MSc, Educational Sciences, Department of Educational Sciences & Psychology, Faculty of Human Sciences, Arak University, Arak, Iran.

³. MSc Educational Sciences, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences & Psychology, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran.

Abstract

Introduction: Educational burnout is one the most important experimental fields in universities and finding the effective factors on them is really important. The aim of the present research is to investigate the relationship between academic motivation with academic burnout and academic status among students in Qom University of Medical Sciences.

Methods: In this descriptive- correlation study, 261 students were selected from Qom University of Medical Sciences through stratified random sampling method with considering gender from schools of six. Data were collected through two questionnaires on Academic Motivation of Vallerand et al and academic burnout of Berso et al.

Results: There was a significant negative relationship between the total score of academic motivation and its subscales (intrinsic motivation and extrinsic motivation) with academic burnout and all its, subscale, significant Positive relationship between Motiveless with academic burnout. Also, the score subscale intrinsic motivation had a significant positive relationship with academic achievement and the score subscale motiveless had a significant Negative relationship with academic achievement. But there was no significant relationship between extrinsic motivation score with academic achievement. Finally results of multiple regression analysis revealed that Only Academic Burnout predicted academic motivation significantly.

Conclusion: Results showed that improve and increase academic motivation of students can reducing their academic burnout, Therefore, it is recommended to reinforce academic motivation at a young age. Also, engagement and performance, and educational managers in universities of medical sciences should pay attention to academic burnout in students and increase their motivation and interest in education.

Keywords: Academic Motivation, Academic Burnout, Academic Students.

Correspondence:

Mahin Ghomi, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences & Psychology, Allameh Tabatabaie University, Tehran, Iran.

ORCID ID:
0000-0002-7988-9038

Email:
ghomi_b@yahoo.com

Original Article

Received: 2019/6/1 Accepted: 2020/5/3

Citation: Mohammadi SD, Moslemi Z, Ghomi M. The relationship between, academic motivation with academic burnout and academic status in students in Qom University of Medical Sciences. DSME. 2021; 8(2):11-20.